

Växter

I HÄLSINGLAND OCH GÄSTRICKLAND

Nr 2 2012 Årg. 30

Växter i Hälsingland och Gästrikland (VÄX) ges ut av Gävleborgs Botaniska Sällskap (GÄBS), lokalförening av Svenska Botaniska Föreningen (SBF). VÄX kommer ut med ett vårnummer, ett sommarnummer och två höstnummer.

Du blir medlem i GÄBS och erhåller VÄX genom att betala in årsavgiften på GÄBS plusgirokonto 57 58 11 - 5. Årsavgiften är 150 kr. I denna avgift ingår medlemskap i SBF. För familjemedlemskap är årsavgiften 25 kr (inkluderar ej VÄX).

SBF:s årsavgift är 295 kr, inkluderande prenumeration på SBT. Plusgiro 48 79 11-0.

Adressändringar och medlemsregistrering; Birgitta Wannberg Skindravägen 15, 822 91 Alfta. 0271/100 51. birgitta@particleoptics.se

Önskemål och bidrag i alla former för kommande VÄX mottages tacksamt av redaktionen:

Anders Delin, Kulgatan 40, 811 71 Järbo, 0290/700 87, anders.delin@natsurskyddsforeningen.se
Tomas Troschke, Bygränsvägen 10H, 806 49 Gävle, 026/16 62 78, tomas.troschke@telia.com

GÄBS styrelse 2011

Ordförande	Barbro Risberg	Hagmarksgatan 44	813 33 Hofors	0290/76 58 20
Vice ordf.	Anders Delin	adress enligt ovan		
Sekreterare	Björn Wannberg	Skindravägen 15	822 91 Alfta	0271/100 51
Kassör	Birgitta Wannberg	Skindravägen 15	822 91 Alfta	0271/100 51
Ledamot	Ann-Christin Jäderholm	Grönviken	820 76 Jättendal	0652/161 81
	Maj Johansson	Bäckan 682	820 46 Ramsjö	0651/930 21
	Magnus Bergström	Södertorp 9236	762 91 Rimbo	070/209 42 00
Suppleant	Ove Lennström	Brunnsgatan 59D	802 52 Gävle	026/62 34 75
Suppleant	Tomas Troschke	Bygränsvägen 10H	806 49 Gävle	026-16 62 78

Valberedning: Peter Ståhl 026-18 72 78, Veronica Jägbrant och Eva Hedström.

GÄBS bildades i Gävle den 7 februari 1982. Sällskapets syften är:

1. Att sammanföra människor, som är intresserade av botanik i allmänhet eller någon av botanikens många specialgrenar, och verka för spridandet av kunskaper inom dessa områden.
2. Att utforska floran i Gävleborgs län.
3. Att verka för skydd och vård av hotade växter och växtsamhällen i länet.

I Hälsingland bedrivs projektet "Hälsinglands flora" med Anders Delin som ledare och Ann-Christin Jäderholm som rapportmottagare för hotade arter. I Gästrikland pågår projektet "Gästriklands flora" med Peter Ståhl som ledare och Ove Lennström som rapportmottagare för hotade arter.

GÄBS har 246 medlemmar och 20 familjemedlemmar. (2011).

GÄBS hemsidesadress är: <http://www.sbf.c.se/GABS/>

Webmaster är Magnus Bergström (magnus.bergstrom@norrtalje.se)

Omslagsbild: Kalkpraktmossa.

Foto: Barbro Risberg

Vattenväxter i havet vid Långvind

Anders Delin

Långvind är en by, ett nedlagt bruk och ett sommarstugeområde vid kusten i Enångers församling, Hudiksvalls kommun. Det ligger söder om Agö och norr om Skärså, på en landtunga som markant skjuter ut i Bottenhavet. Ytterst finns Korsholmsuddens hällar. Läget långt ut i havet och det stora avståndet till städer och industri gör vattnet rent och klart.

Bruket låg vid Långvindsån, som dränerar en eller två kvadratmil från trakterna kring Lindefallet ner emot kusten. Skärgården är smal och omfattar mest bara en eller ett par rader av små öar, på vissa ställen inga alls. Det finns flera djupt inskurna smala vikar, de flesta på Fäbodön, som är den landmassa som slutar i Korsholmsudden.

Som på de flesta ställen i Hälsingland är terrängen storblockig. Undantaget är området en halv mil söder om bruket där en isälvsås skjuter ut och bildar en udde och en sandstrand, vid Snäcken. Det är också där som sommarstugeområdet finns.

En del av vattnen kring Långvinds bruk har jag tittat lite närmare på från båt under perioden 21 aug. – 6 okt. 2011. Jag hade tidigare sett alldeles för lite av vattenvegetationen vid havet och de roddturer jag nu gjorde öppnade en ny värld för mina ögon. Man kan se helt andra saker än under promenader på stranden och korta simturer från en bad-

Knoppslinga Myriophyllum sibiricum (t.vä.) och kransslinga *M. verticillatum* (t.hö.) Foto: Anders Delin

strand. Dels får man nytt perspektiv på strandvegetationen, dels ser man den del av vattenvegetationen, som är helt ned-sänkt. Den avslöjas annars bara i driften som fragment av vissa arter. Man kommer också till områden med botten som man inte kan gå på, men som lämpar sig utmärkt för vattenväxter.

En del vattenväxter kommer visserligen upp över ytan. Vassarnas olika arter, vass *Phragmites australis*, blåsäv *Schoenoplectus tabernaemontani*, havssäv *S. maritimus* m.fl., är lätta att observera även från landsidan, och vitstjälksmøjans *Ranunculus peltatus* ssp. *baudotii* och knoppslingans *Myriophyllum sibiricum* blommor når också upp i luften, men knoppslingan är till största delen under ytan och många andra vattenväxter håller sig i sin helhet där, och avslöjas först när man i lugnt väder och

klart vatten kan se dem från båten direkt genom vattenytan eller fiska upp dem med en kratta eller lutherräfsa.

Speciellt när man kan se stora delar av botten, lutad ut över båtanten och med krattan i beredskap, får man bra överblick. Man får en uppfattning om hur undervattensväxterna ser ut där de växer och om deras utbredning och mängd. För detta fordras lugnt väder så att vattenytan är slät. Bäst lyckas man nära en skogskant. Spegelbilden i vattenytan av den mörka skogen är mindre störande än spegelbilden av himlen. Botten och dess växter syns alltså tydligare där skogen speglar sig. Om man inte ser botten klart kan upprepade provtagningar med krattan ge en viss uppfattning om vad som växer där. Den vanliga krattan är användbar ner till ca 1,5 m djup. På större djup får man ta till Lutherräfsan. Kärleväxter kan man få upp från djup ner till 3-4 m.

Den båt som jag använde var en roddbåt av aluminium, Linder 410, som väger 75 kg och kan fraktas på biltaket. En fördel med den är att man kan snedbelasta den mycket kraftigt, luta sig ut över relingen och granska botten, utan att den kantrar. Den är också tålig

mot de många men lätta kollisionerna med block på de grunda vatten där man måste ro. Lutherräfsan konstruerades av Hans Luther, som 1951 och 1952 skrev om undervattensvegetationen utanför Ekenäs i södra Finland. Lutherräfsan är tung som en dragg, lägger sig tillrätta på gyttjan och krattar med sina pinnar upp ett prov när man drar upp den med dess lina. Provet innehåller nästan alltid gyttja, men ofta även växter.

Vattenvegetationen i Långvinds skärgård har tidigare undersökts av Hedin (2003). Hon beskrev i sin rapport även vegetationen i många vikar som jag inte har besökt. Hennes fokus låg på grunda vikar i olika stadier av utveckling, från juvenila flador via flador och gloflador till glosjöar, efter förebild av Munsterhjelm (2002). För att riktigt förstå de relativt snabba och variationsrika förlopp som dessa vikar genomgår under landhöjningen, och deras speciella vegetation, har det känts nödvändigt att se åtminstone några exempel med egna ögon.

Najas

Ett exempel på 'fiskelyckan' när den är som bäst följer här från Mjölkviken,

Havsnajas *Najas marina*. Blad med små taggar i kanten. Foto: Anders Delin

vid RUBIN-koordinaterna 15H2e4335 RT90 681437 157357, som jag rodde in i den 25 aug. I de yttre delarna av viken blommade massor av knoppslinga, och där fanns även ålnate *Potamogeton perfoliatus*. Viken kröker och när jag kom runt hörnet in i dess innersta del var den helt stilla vattenytan pudrad i vitt, med många små vita fjädrar flytande bland pudret. Ett 20-tal gräsänder lyfte. De hade nog släppt ifrån sig de vita fjädrarna och troligen även pudret. Där fanns ingen knoppslinga, men när jag drog med krattan kom havsnajas *Najas marina* upp, och det visade sig småningom att viken helt dominerades av denna art, som växte på gyttejotten mellan en halv och två meters djup. Tittade man närmare på ytvattnet visade det sig att där drev massor av fragment av najas. Jag fick ett starkt intryck av att gräsänderna betade arten, och när jag kände på den gav den ett annat intryck än övriga vattenväxter. Den var mycket bräcklig och verkade vara lättbetad för änderna.

När jag kom hem tittade jag på Internet och fann omedelbart att havsnajas har ett symbiotiskt förhållande till gräsänder (Agami & Waisel 1986). Dess frön gror dåligt om de inte får passera tarmkanalen på en and. Fröna kan stanna i matsmältningsapparaten i 10 timmar, och får alltså tid att fraktas många mil med anden. I Nordamerika har havsnajas en utbredning som stämmer bra med flyttvägarna för vissa änder. Studierna av najasfrön, som jag läste om, hade gjorts söder om Döda havet i Israel, vilket gjorde fyndet i Mjölkviken ganska exotiskt. Denna växt har också en ovanlig livscykel för att vara under-

vattensväxt. Den är ettårig och bildar massor med stora frön. I Sverige växer den i grunt vatten i skyddade vikar, där vattnet kan bli varmt.

Havsnajas var inte oväntad i Mjölkviken. Den hittades där även 1999 av Hedin (2003).

Typer av vattenvegetation i havet

Efter några dagars tittande och kratande i vikarna från Arsviken i norr (15H3e2707 681778 157073) till Mjölkviken i söder (15H2e4335 681437 157357) fick jag småningom en hygglig överblick. Vid relativt exponerade stränder och på ganska stort djup (ner till 3 - 4 m) växte huvudsakligen ålnate och höstlänke *Callitriche hermaphroditica*, med strödda exemplar av vitstjälksmöja och här och där lite korsandmat *Lemna trisulca*. Att finna korsandmat på så många ställen var förvånande med tanke på att mycket få observationer gjorts under hälsingeflorainventeringen, men förklaras av att arten finns strax ovan botten och har dålig flytkraft, och därför inte visar sig i driften annat än när den kommer dit med större växter som den har trasslat in sig i.

När man kom in i vikar med grundare och mer skyddade vatten (1 - 2 m djup) fanns fortfarande ålnate, höstlänke och korsandmat, men inte vitstjälksmöja. Där tillkom i stället väldiga mängder av antingen knoppslinga eller borstnate *Potamogeton pectinatus*. Särskilt den förra var så talrik att den hindrade rodden genom att sätta sig fast kring årorna. Närmast vassen i vikarnas innersta delar hittade man dessutom hästsvans *Hippuris vulgaris*. På de flesta grunda

Hjulfmaja *Ranunculus circinatus* och svalting *Alisma plantago-aquatica*. Foto: Anders Delin

Havsnajas *Najas marina*
Foto: Anders Delin

Hjulfmaja *Ranunculus circinatus*
Foto: Anders Delin

bottnar fanns också rikligt med en låg grågrön *Chara*-art, troligen borststräfsse *C. aspera*. I Fågelviken 15H3e0114 681515 157144, Köviken 15H3e0809 681583 157097 och Långvinds hamn 15H3e1806 681684 157068 fanns hjulmöja *Ranunculus circinatus*. I Köviken 15H3e0909 681596 157092 och Arsviken 15H3e2707 681778 157073 fanns havsnajas och i Arsviken hårnating *Ruppia maritima*. Små mängder av särv *Zannichellia* sp. sågs på ett par ställen.

Hedin rapporterade (2003) från grunda vikar i denna skärgård även trådnate *Potamogeton filiformis*. För övrigt överensstämmer hennes fynd ganska väl med mina.

Enligt flera källor ska både axslinga *Myriophyllum spicatum* och knoppslinga finnas i dessa vatten, och de lär ha förväxlats, så att det för oss är angeläget att reda ut var och i vilken mängd vardera av dessa arter växer. Jag såg klossala mängder av knoppslinga i Långvind men bara på ett ställe axslinga. Det var inte heller jag själv som hittade den, utan min dotter Ellinor, som dök och på 2 m djup i viken N om Käringskär, vid 15H3e2213 681720 157137 fick upp en planta. Viken är ganska öppen mot havet och har en sten- och grusstrand som bearbetas av vågorna.

I SO kanten av Köviksöarna håller en lagun på att bildas, som enligt Munsterhjelm nog borde rubriceras som en juvenil flada. Den har tre öppningar mot havet. På grunt vatten i strandkanten, vid 15H3e1219 681624 157196, växte där bland småstenar dvärgsäv *Eleocharis parvula*, som det finns få observationer av, men måste vara kraftigt förbisedd.

Tre cm långa gröna strån, grova som hästtagel, som sticker upp ur den tunna gytjtjan på en sådan strand, väcker inte stort uppeende, men om man gräver upp dem på sensommaren när de har sänt ut utlöpare ser man i utlöparnas ändar 1 mm grova och 4 mm långa knoppar som ska bli nästa års plantor, vilket lär vara karaktäristiskt för arten och skilja den från nålsäv *Eleocharis acicularis*.

Vassar

Gränsdragningen mellan vattenväxter och strandväxter är svår, men jag följer här Luther (1952) och räknar in de arter som bildar vassar i omkring meterdjupt vatten. Vanlig vass *Phragmites australis* dominerar i vattnet längs stränderna i grunda lugna vikar med gyttejotten och går även upp en bra bit på stranden. Den kan växa in i klibbalbården *Alnus glutinosa* så att övriga arter i strandvegetationen har svårt att finna utrymme. Vassen är dock inte ensam i Långvinds skärgårds grunda vikar. Blåsäv och havssäv bildar också stora bestånd på många platser och i Långvinds hamn finns ytterligare arter, som beskrivs nedan.

Övergången från söt- till brackvatten där Långvindsån mynnar i havet

Långvindsån rinner ut i Långvinds hamn, en flikig vik med två kajer, den ena kallad Malmkajen. Långvinds hamn ligger skyddad av Käringskär och några andra mindre öar. Längst in, kring åmynningen vid 15H3e1807 681685 157072, finns grunda bottnar, delvis uppbyggda av sediment från ån och omgivna av frodig strandvegetation. Vattnet torde där vara något mindre salt.

Övre bild. Hårnating *Ruppia maritima*. Frukter. Foto: Anders Delin

Nedre. Dvärgsäv *Eleocharis parvula*. Utlöpare med övervintringsskott. Foto: Anders Delin

Långvindsån är uppdämd vid bruket, så att där finns en liten grund och långsmal sjö. Den inventerades inte från båt, utan endast från stränderna, och jag såg troligen bara en del av dess vegetation. Följande vattenväxter sågs bara där, inte i Långvinds hamn: gul näckros *Nuphar lutea*, vit näckros *Nymphaea alba*, kransslinga *Myriophyllum verticillatum*, gäddnate *Potamogeton natans*, trådstarr *Carex lasiocarpa* och blåsstarr *C. vesicaria*.

Kransslingan har vid denna sena tid på året rikligt med turioner. Dessa har lite annorlunda form än knoppslingans (foto), bredare mot den fria ändan, och med en slätare ystuktur beroende på de klenare och tätare sittande bladflikarna.

Följande arter sågs både i ån och i Långvinds hamn, men sällan i övriga delar av skärgården: sjöfräken *Equisetum fluviatile*, sprängört *Cicuta virosa*, vattenklöver *Menyanthes trifoliata* (bara närmast åmynningen), svalting *Alisma plantago-aquatica*, pilblad *Sagittaria sagittifolia*, mannagräs *Glyceria fluitans* och säv *Schoenoplectus lacustris* (bara närmast åmynningen).

Följande arter sågs bara i en grund del av Långvinds hamn, vid 15H3e1806 681684 157068: vanlig storigelknopp *Sparganium erectum* ssp. *microcarpum* och smalkaveldun *Typha angustifolia*. Förmodligen finns de även i ån. I denna grunda del av Långvinds hamn fanns också hjulmöja. I kontrast mot höstlånke och annan mörkare undervattensvegetation lyste den med många ljust gröna, ganska platta och cirkelformiga blad, bestående av en massa radiärt utstrålande tunna flikar. Den hade inga blommor,

men bladskivans form, med flikar som ekrar i ett hjul, är ett kännemärke som ska räcka för identifiering av den (se foto). Den växte nära bården av blåsäv, smalkaveldun, bredkaveldun *Typha latifolia*, storigelknopp och vass.

Följande vanliga havsvattenarter sågs även i Långvinds hamn: knoppslinga, höstlånke och korsandmat.

Övriga naturmiljöer

Stränderna i Långvinds skärgård, och angränsande marker, bjöd också på många intressanta erfarenheter, med fynd av lite ovanligare havsstrandsarter, inblickar i fågelöarnas vegetation, kontakt med fina skogsmiljöer och med fåglar som hade häckat där eller var på flyttning. Herrgårdsparken och övriga kulturmiljöer kring bruket har också en del att bjuda på. Till områdets stora förtjänster hör den tysta miljön, som beror på att alla stora trafikstråk är avlägsna och den lokala trafiken denna årstid är mycket liten.

Termer

Brackvatten

Enligt Svenska Akademiens ordbok (SAOB) och ordlista (SAOL) finns både *brackvatten* och *bräckt vatten* och dessa ord betyder samma sak. Däremot finns inte *bräckvatten*. Brackvatten är ett gammalt ord, inte en sentida anpassning till engelska. På engelska heter det *brackish water*.

Flada

SAOB skriver en *flada*, flera *flador*, med en *flad*, flera *flader* som underordnade

former. SAOL har däremot bara *flad*, *flader*. Tydligt har ordet i Sverige glidit från feminint på 1860-talet till maskulint i vår tid. Det verkar dock i vetenskapliga kretsar på Internet finnas en viss övervikt för den feminina formen. På finländsk svenska heter det *flada*, *fladorna*. Eftersom den huvudsakliga forskningen på området är finsk, genom Munsterhjelm, väljer jag att använda de feminina formerna. Ett alternativ vore att kalla dessa vatten *trösklade havsvikar* (Länsstyrelsen i Stockholms län 1991), eventuellt *trösklade grunda havsvikar*, eftersom tröskeln är en huvudförutsättning för utvecklingen av dessa speciella vatten med deras bottenstrukturer och vegetation.

Citerad litteratur

- Agami, Moshe & Waisel, Joav 1986: The role of mallard ducks (*Anas platyrhynchos*) in distribution and germination of seeds of the submerged hydrophyte *Najas marina* L. *Oecologia* (Berlin) 68:473-475.
- Gustafsson, Mats H.G. & Delin, Anders 2011: Hälsingeflorans inkomlingar – invasiva eller inte? *VÄX* 2/2011, sid. 3-9.
- Hedin, Åsa 2003: Grunda havsvikar – Bottenfauna och vegetation i Långvind (Gävleborgs län). *Rapport 2003:1 från Länsstyrelsen i Gävleborgs län*. Gävle.
- Luther, Hans 1951: Verbreitung und Ökologie der höheren Wasserpflanzen im Brackwasser der Ekenäs-
gegend in Südfinnland”, I Allgemeiner Teil. *Acta Botanica Fennica* 49.
- Luther, Hans 1952: Verbreitung und Ökologie der höheren Wasserpflanzen im Brackwasser der Ekenäs-
gegend in Südfinnland”, II Spezieller Teil. *Acta Botanica Fennica* 50.
- Länsstyrelsen i Stockholms län 1991: Trösklade havsvikar i Stockholms län. Del A Norrtälje. *Rapport 1991(9)*: 1-155.
- Länsstyrelsen i Västernorrlands län 2010: <http://www.lansstyrelsen.se/vasternorrland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/rapporter/2010/2010-16-en-kunskapssammanstallning-av-frammande-invasiva-vaxter.pdf>
- Munsterhjelm, Riggert 1997: The aquatic macrophyte vegetation of flads and gloes, S coast of Finland. *Acta Bot. Fennica* 157:1-68.
- Munsterhjelm, Riggert & Ekeboom, J. 2002: Flador och glon – ett värdefullt bidrag till skärgårdslandskapets mångfald. *Finlands Natur* 3/2002:31-33.
- Munsterhjelm, Riggert 2005: Natural succession and human-induced changes in the soft-bottom macro-vegetation of shallow brackish bays on the southern coast of Finland. Helsinki. Pp 1-53. <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/bio/bioja/vk/munsterhjelm/naturals.pdf>

SBF:s föreningskonferens 2012

Barbro Risberg

Svenska Botaniska Föreningens Föreningskonferens hölls i år i Uppsala 3 – 4 mars. Den brukar ha ett tema som förenar de olika inslagen. I år var det 'Floraväktarna 25 år'. Floraväktarverksamheten registrerar sällsynta, oftast rödlistade växter och följer deras utveckling på växtplatserna. Föreningens ordförande Margareta Edqvist är ansvarig för den svenska verksamheten och varje landskap har sina floraväktaransvariga. För oss är det Ove Lennström i Gästrikland och Ann-Christin Jäderholm i Hälsingland. SBF har haft ansvar för den svenska floraväktarverksamheten sedan 2005. Fynduppgifterna registreras på Artportalen.

Torleif Ingelög rapporterade om verksamhetens start 1987, då Nils Dahlbeck var en av initiativtagarna. Mora Aronsson föredrog floraväktariets historik. Från starten på Gotland med 30 övervakade lokaler har det idag växt till 6000. Ideell naturvård är viktig i sammanhanget. Jag citerar en av föredragshållarna Kill Persson: *"Den ideella naturvården gör det ingen annan gör, på platser där ingen annan orkar."* Som vanligt är floraväktarverksamheten mest utvecklad i Syd- och Mellansverige, där ju de flesta botanisterna finns. Av 53305 registrerade växtlokaler för hotade arter i landet finns 441 i Gävleborgs län. Det yttersta syftet med verksamheten är att bevara biologisk mångfald. Det stod

också klart för mig hur viktigt det är att sällsynta arter registreras på Artportalen, då det är den källa som de flesta exploatörer använder för att konstatera om ett område har några naturvärden. Ett citat från ett annat föredrag *"Det som inte finns i Artportalen finns inte"*.

Ämnet belystes ytterligare med några inslag som handlade om nästa steg, nämligen projekt som bedrivs för att bevara och helst utveckla förutsättningarna för de rödlistade arterna. Det mest intressanta från mitt perspektiv var Arne Holmers arbete med övervakning och räddningsinsatser för mosippa *Pulsatilla vernalis* i Närke, mest i Vissbodamons naturreservat. Han hade röjt med hackor och spadar runt plantor av mosippa, men också bränt fläckar i närheten av plantor. Sedan hade han planterat frön av arten. Han hade på det sättet fått en stor ökning av både antalet blommande plantor och av mindre plantor på sina försöksytor. Frösådden var också framgångsrik, även om det fanns svårigheter. 2250 frön hade gett upphov till 50 plantor. Han hade också dragit slutsatsen att kalk inte har någon betydelse för mosippsplantornas välmående.

Vid föreningskonferensen hålls också föreningens årsmöte. Nya ledamöter i riksstyrelsen blir Tore Mattson, Bohuslän och Jennie Jonsson, Osby. Till hedersmedlemmar i föreningen utsågs Lena Jonsell och Roland Moberg.

Årsavgiften för föreningen höjs från 295 kr till 340 kr. Beslutet fattades efter omröstning. En fråga som diskuterades livligt var föreningens reseverksamhet. Regler om resegaranti kräver att ett besök, lika stort som totala kostnaden för resan, deponeras hos Kammarkollegiet till några veckor efter att resan avslutats, för att garantera resenärer ersättning om

något skulle gå snett under en resa. Det gäller resor såväl inom som utom Sverige. Beslutet blev enhälligt att föreningen ska fortsätta med sin reseverksamhet.

Årets växt 2013 blir blåklint *Centaurea cyanus*. Liksom för kattfot *Antennaria dioica*, årets växt 2012, kommer en broschyr om blåklint att tas fram.

Kattfot – årets växt 2012

Barbro Risberg

Kattfot *Antennaria dioica* är en art som många känner igen och tycker om. Den hör till familjen korgblommiga växter, *Asteraceae*. Den finns i hela Sverige, och på det viset är det en lämplig art att ha som årets växt. Den kan engagera botanister och allmänhet i hela landet. Det finns dessutom flera anledningar att följa upp situationen för kattfot.

Den växer bara på platser som är torra, sandiga och magra. Den kan t.ex. växa på ängs- och betesmarker, vägkanter, torrbackar och berghällar. Många lokaler hävdas med bete eller slåtter. Vägkantsslätter kan erbjuda lämpliga växtplatser. Kattfot är mycket känslig för gödsling och en av de arter som försvinner först när betesmarken tillförs näringsämnen. Särskilt starkt verkar den ha minskat i södra Sverige.

Kattfot bildar mattor med bladrossetter, som är filthåriga på undersidan.

Blomstjälken är 5-20 cm hög och i toppen på den sitter 2-8 blomkorgar. De kan variera i färg från vitt till rosa och mörkrött. Som artnamnet *dioica* antyder är kattfot skildkönad, d.v.s. den har han- och honplantor. I många floror kan man läsa att hanblommorna är vita och honblommorna rosa-röda. Det är ett faktum som har ifrågasatts. Stöter du på kattfot i blomningstid kan du notera om du ser hanplantor med gula ståndare eller honplantor med vita pistillmärken. Du kan också kontrollera vilken färg plantorna har, för att få underlag för att se om det finns något samband mellan plantans färg och kön. Att bestånden är enkönade kan bli ett hinder för fröbildning, då det kan vara långt emellan dem.

I år vill Svenska Botaniska Föreningen att du rapporterar alla fynd av kattfot. Anteckna på varje växtplats så mycket som möjligt av följande:

Kattfot, hanplantor. Foto: Barbro Risberg

- Datum för observationen
- Län, kommun, församling för växtplatsen
- Platsens exakta läge, antingen inmätt med GPS eller noggrant beskrivet
- I vilken miljö kattfoten växer (t.ex. betesmark, väggkant, torrbacke)
- Inom hur många kvadratmeter kattfoten växer
- Hur många kvadratdecimeter plantorna täcker
- Plantornas kön
- Plantornas färg
- Eventuellt hot mot växtplatsens fortbestånd

Rapportera sen dina fynd på Artportalen (www.artportalen.se) eller till föreningens floraväktaransvariga Ove Lennström, Gästrikland (ove.lennstrom@comhem.se) eller Ann-Christin Jäderholm (ann-christin.jaderholm@tyfonmail.se).

Du kan också ringa eller maila till någon annan i föreningens styrelse och berätta om dina fynd. När det gäller kattfot hittar du också en blankett på SBF:s hemsida www.sbf.c.se som du kan fylla i och skicka in.

Resultatet får vi så småningom ta del av i en sammanfattande rapport för hela landet.

Konstans och dynamik vid förekomst av murklor

Ove Lennström

Vi är i början av april 2011 och många svampplockare ser med tillförsikt fram emot en ny murkelsäsong. Då är det ofta stenmurkla *Gyromitra esculenta* som avses. Konstigt är det, med tanke på att vi svenskar inte är kända som några konnässörer av matsvampar. Varav detta stora intresse för just murklor i vårt land, då de inte röner samma intresse, utan t.o.m. anses som mindervärdiga, i många länder? Livsmedelsverket avråder helt från konsumtion, och om deras giftighet finns att läsa i böcker och artiklar t.ex. i vår tidskrift, häfte 3, 2009, där Erik Sundström skriver om saken. Det har dessutom visat sig att stenmurklan finns i geografiska raser med olika gift-halt. Murklor är dock av vissa konnässörer fortfarande ansedda som en delikatess hos oss. Redan Cajsa Warg* insåg detta, och intresset har inte avtagit, trots budskapet om deras olämplighet som livsmedel. Vem vill inte ha en murkelsås till rådjurssadeln.

För mig steg murkelfebern då det plötsligt dök upp några på min gård den 10 april. Två stora blaffiga hjärnlika fruktkroppar fanns där utanför uthuset på en plats, där ett gammalt virkesupplag avlägsnats och jorden blottats. Visst har man sina murkelställen, eller vet var man skall söka dem, men att ha dem på gården var något nytt. Murklorna var stora, över 20 cm i diameter, och så ljusa i färgen att de gjorde mig misstänksam.

Kunde det vara klotsporig murkla *Gyromitra sphaerospora*, en svamp hittad endast ett fåtal gånger i Sverige? (Ryman 2012). Mikroskopiskt försökte jag flera dagar få fram mogna sporer och lyckades till slut. Sporerna var tyvärr inte klotrunda utan ellipsoida och försedda med två utskott. Dessutom hade de tre oljedroppar i inrandömet. Släktet *Gyromitra* skall ha två. Det var blek stenmurkla *Discina gigas* som växte på tomt. Vid ny besiktning av fruktkropparna kunde jag se att mösskanten var frilagd från foten vilket inte skall vara fallet hos stenmurkla. I övrigt var likheten påtaglig, då även stenmurklor förekommer med ljusa färger. Den bleka stenmurklan skall enligt uppgift ej behöva kokas av, men varför spela rysk roulette?

Varför förekommer de då i denna udda miljö, vilket är första gången på de 20 år jag ägt huset? Vid sök i litteraturen hittar jag en artikel av Holm (1995) där det ges en tänkbar förklaring. Murklor har två skilda ekologiska strategier. Den ena är den normala stabila livsformen som förekommer i skogsekosystem där murklorna har en tvåårig livscykel. Det första året bildar myceliet sklerotiestruktur i förbindelse med grova trädrötter under sommar och höst. Dessa sklerotier övervintrar och härifrån kommer det näring till bildandet av fruktkroppar. Från sklerotierna växer det ut ett nytt mycelium som står i förbindelse med

Blek stenmurkla *Discina gigas*. Foto Ove Lennström

finna rötter, ibland i form av ektomykorrhiza, och detta mycelium är begynnelsen till en ny tvåårig cykel.

I den andra strategin, pionjärstrategin, är murklorna rena saprofyter. Resultatet av pionjärstrategin är en stundom massiv fruktkroppsbildning ett år, t.ex. på nyligen omörd jord. Orsaken till att det bara bildas fruktkroppar ett år är att murklorna inte är konkurrensdugliga när livsbetingelserna i jorden åter blivit normala, och att murklorna under sådana betingelser inte kan övervintra och bilda sklerotier.

Dödsstatistik runt svampförgiftningar är föreligger nog inte från 1700-talet, då Cajsa Warg verkade, men från Tyskland 1967 hämtar jag att av 513 stenmurkelförgiftningar utföll 14,5 % med dödlig utgång. I tidskriften *Natur & Trädgård* föreslås sandsopp *Suillus variegatus* som fullgod ersättare för murklor.

* Ur *Hjelpreda i hushållningen för unga fruentimber* av Cajsa Warg 1755:

”Murklorna sköljs och förvälls i vatten som kramas väl ur dem, varpå de rensas. Lägg sedan murklorna tillsammans med en stor bit smör i en kastrull och rör om väl. Strö över litet vetemjöl och låt fräsa, men akta så att det inte bränner vid. Slå sedan på köttbuljong och låt koka med muskotblomma, salt och fint hackad persilja. Strax innan de skall serveras lägger man i hårdkokade, fint hackade ägg, rör om väl, låter salta, stuvras och garneras med följande murklor. Garneringsmurklorna förvälls väl, vattnet kramas ur och murklorna rensas. Sedan doppas de i vispat ägg och vänds i hälften rivbröd och hälften mjöl. Därpå kokas de i en pannkakspanna med skivat smör, så att det väl står över dem. Med dessa murklor kan även en ren ragu garneras.”

Citerad litteratur

Holm, Mogens 1995: Morkler på barkflis. *Svampe* 31:5-7.

Natur & Trädgård nr 2 2010 www.naturochtradgard.se.

Ryman, Svengunnar 2012: Översikt av vår kännedom om klotsporiga murkla *Gyromitra sphaerospora*. *VÄX* 1/2012, sid. 30-33.

Bredbladiga lundgräs till påsk

Peter Ståhl

Det sällsynta och rödlistade skogsgräset skogssvingel *Festuca altissima* (VU) är lättast att inventera på våren. Bladen övervintrar gröna, vilket gör att man lätt kan upptäcka växten när andra gräs och örter är vissna. På påskafton gjorde jag därför ett frimodigt försök att återfinna en liten förekomst jag hittat 1991. Då växte gräset i gammal lövblandad gran-skog längs en skogsbäck som korsar E4 i närheten av Dalen söder om Gävle. Kort efter upptäckten avverkades skogen. Markägaren, Korsnäs, lovade i alla fall att ta hänsyn till lokalen.

Längs en 10 (- 20) meter bred bärd på ömse sidor om bäcken lämnades alla lövträd (ask *Fraxinus excelsior*, asp *Populus tremula* och klibbal *Alnus glutinosa*) och en del gran *Picea abies*. Nu finns en gles skärmställning av spridda träd och rikligt med älgbetat aspsly. Omgivande mark är täta 20-åriga granplanteringar. Floran är mycket rik längs bäcken och blåsipporna *Hepatica nobilis* stod nu i tidig blom längs hela bäckstråket. Rikligt med gamla blad av sårläka *Sanicula europaea* sågs och snart hittades övervintrade skott av storgröe *Poa remota* (NT) bland mängder av hässlebrodd *Milium effusum*. Storgröet växte i stor mängd och längs en lång sträcka av bäcken. Vid det förra besöket hade jag noterat ”minst ett 30-tal bladskott” men nu sågs nog ett 1000-tal.

Hässlebrodd. Bladen är blågröna och de nya breda bladskotten som kommer mycket tidigt på våren är kortspetsade, nästan skedformade i spetsarna. Hässlebrodd bildar inte tuvor men har underjordiska utlöpare. Är man osäker kan man alltid stoppa några blad i fickan och konstatera att de luktar kumarin när man fikar lite senare.

Dalen 7 april 2012. Foto: Peter Ståhl.

Skogssvingel. Bildar tuvor utan utlöpare. De långa breda bladen är till stor del gröna även på våren - alltså inte bara vid bladbasen. Nya skott bildar rödviolettera spjut i tuvorna. Testeboåns naturreservat 24 mars 2012. Foto: Peter Ståhl.

Skogssvingeln hittades faktiskt också utan större ansträngning men inom ett mycket begränsat område - uppenbarligen på samma fläck som tidigare. Jag uppskattade förekomsten till 20 små tuvor och enskilda skott. 1991 noterade jag "sex små tuvor". Det är möjligt att skogssvingeln har ökat något men det är ändå anmärkningsvärt hur konservativ denna växt är. Den har behållit samma växtplats och kan inte ha gjort mer än en obetydlig utvidgning av sina domäner. Med det ökade ljusinsläppet kunde man förvänta sig en kraftig tillväxt av tuvorna, men de var förvånansvärt glesa och otydliga.

Sammanfattningsvis kan konstateras att:

Den hänsyn som togs vid avverkningen kanske inte var optimal, men i alla fall tillräcklig för att klara överlevnaden av både storgröe och skogssvingel. Det har varit värdefullt att skuggande lövträd och granar sparats och minst lika viktigt att låta skogen längs bäcken självföryngras.

Storgröet har svarat positivt på ökad ljus- och näringstillgång. Antalet skott har ökat starkt och troligen har också i utbredningen ökat.

Skogssvingeln har däremot förändrats mycket lite. Någon större nyspridning verkar inte ha skett.

Det går alldeles utmärkt att inventera storgröe och skogssvingel på barmark till påsk.

Hur man skiljer de tre bredbladiga gräsen skogssvingel, storgröe och hässlebrodd på vintern framgår av bilderna. Mer finns att läsa om skogssvingel i tidigare nummer av VÄX.

Citerad litteratur

Gustafsson, Lena 1987: Några reflexioner kring skogssvingel - ett säreget gräs. VÄX 1/87: 16-19.

Delin, Anders 2007: Skogssvingeln *Festuca altissima* i Hälsingland. VÄX 1/07:19-40.

Storgröe. Bladskotten som bara delvis är gröna ligger som platta lösa skott på marken och är rot-släande. Bladspetsarna är kölformade, som fören på en båt. Dalen 7 april 2012. Foto: Peter Ståhl.

Praktmossor – prakt i litet format

Barbro Risberg

När kärlväxtfloran i de närmaste omgivningarna var någotsånär kartlagd började jag upptäcka att det fortfarande fanns en stor variation bland det gröna i markskiktet, i synnerhet på vissa av de växtlokaler jag besöker regelbundet. Det ledde till att jag började titta närmare på mossorna som kom i min väg, och på det sättet upptäckte jag en rik och fascinerande värld av former och många nyanser av grönt. Det var inte helt enkelt att hitta ett namn på varje art, när man som jag letade på egen hand utan någon att rådfråga. Jag är inte ensam om att känna den frustrationen. Jag citerar författarinnan Kerstin Ekman: *"Jag önskar jag visste vad mossorna hette. Men de är svåra. Jag har fälthandböcker om både mossor och lavar och nu har jag också Nationalnyckeln Bladmossor, Sköldmossor-blåmossor och Skogsstyrelsens Signalarter där mossorna är många. Det är ett språkligt äventyr att läsa i dem. Men jag kommer inte så långt med verklighetens mossvärld under stövelsfoten"*.

Att jag nu väljer att skriva om släktet praktmossor *Plagiomnium* beror delvis på att de är förhållandevis lätta att artbestämma, men också på att de finns beskrivna i en volym av Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna, den som har titeln Bladmossor: Kompaktmossor-kapmossor.

I Gästrikland behöver du inte leta länge i fuktig skogsmark innan du stöter

på den gracila skogspraktmossan *Plagiomnium affine*. Du kan till och med hitta den i en granplantering. Med många något utdraget runda, tunna, blekt gröna blad med tydlig mittnerv, på en några cm lång, nedliggande stjälk är den lätt att känna igen. Bladen är långt och smalt nedlöpande samt har tänder längs hela bladkanten. Skogspraktmossa är vanlig i södra Sverige och finns också i södra Norrlands kusttrakter. Ovanför högsta kustlinjen blir den snabbt mera ovanlig.

Ätminstone i mina marker i Hofors kan det vara betydligt svårare att finna lundpraktmossa *Plagiomnium cuspidatum*. Den för många botanister välkända, stora hassellunden i Tjärnäs, mellan Hofors och Torsåker är ett säkert tillhåll för den. Lundpraktmossa påminner om skogspraktmossa till växtsätt och utseende, men de enskilda bladen, som har kraftig mittnerv, är mindre, grönare och utdragna i en spets, som gör att de får en nära rombisk form. Bladen är tandade endast i övre halvan av bladen. Den växer gärna tillsammans med rikbarksträd. Arten är allmän i södra Sverige och spridd i Norrland.

Här i hasselunden tror jag mig också ha funnit en av de mera ovanliga arterna i släktet, nämligen kalkpraktmossa *Plagiomnium rostratum*. Det var för flera år sedan som jag tog bilderna av mossan, som växte på ett stenblock och hade rikligt med sporkapslar med

Övre bilden. Bandpraktmossa. Foto: Barbro Risberg
Nedre. Kärrpraktmossa. Foto: Barbro Risberg

ett mycket typiskt utseende. De var utdragna i en lång spets, något som det vetenskapliga namnet också antyder (rostratum=näbbförsedd). Bladen hade en kraftig mittnerv och en tydlig kantlist. Vid kontroll av litteratur och då inte minst Nationalnyckeln har jag kommit till slutsatsen att det bör vara kalkpraktmossa, en art som inte har många prickar på utbredningskartan för Sverige i den ovan nämnda boken. Kalkpraktmossa är ovanlig i södra Sverige och sällsynt men spridd i Norrland, särskilt i kalktrakter.

De resterande arterna i släktet, som finns i mina trakter återfinns i fuktiga miljöer. Kärrpraktmossa *Plagiomnium ellipticum* är ganska lätt identifierad och verkar inte vara extremt krävande när det gäller näring eller kalk. De långa skotten har kraftigt rotludd (rhizoider) på stjälken och blad som smalnar av uppåt på ett karakteristiskt sätt. Jag har funnit den både i rikkärr och bäckdalar t.ex. i Solbergadalens naturreservat, Brickbäckens ravin och sumpskog intill Åstjärn vid foten av Söderåsen. Kärrpraktmossa blir vanligare mot norr i Sverige.

Bandpraktmossa *Plagiomnium elatum* kan vara svår att skilja från bågepraktmossa *Plagiomnium medium*. Det enklaste sättet är att se hur långt bladen löper ner på stjälken. Bandpraktmossan har så kraftigt nedlöpande blad, att de ger intryck av att vara konvexa, men för att vara helt säker på bestämningen bör man ha fertila skott. Bågepraktmossan är samkönad och man hittar han- och honorgan blandade i samma skottspets. Bandpraktmossa har jag hittat i Solbergadalens naturreservat. Den är mindre

allmän i södra Sverige och förekommer i norr endast på spridda lokaler.

Den art som jag tycker är lättast att identifiera är vågig praktmossa *Plagiomnium undulatum*. Skotten kan vara upp till 10 cm långa och de fertila skotten ser ut som små palmer. Alla blad är kraftigt vågiga. Den har en klart sydlig utbredning landet och norr om Hofors finns det inte många fynd av arten. Jag känner till en enda lokal för den och det är en ganska begränsad fläck precis i strandkanten i Brickbäckens ravin.

Jag avslutar denna lilla genomgång med ett nytt citat från Kerstin Ekman, som jag tycker så väl beskriver hur jag har upplevt mina försök att tränga in i mossornas värld: ”Vad är det att kunna en växt? Jag kan naturligtvis inte en enda mossart på det sätt som bryologen kan dem. Men bara att känna igen arten och veta dess namn ger glädje.”

Tack till Tomas Troschke för fackgranskning och värdefulla synpunkter.

Citerad litteratur

Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. *Bladmossor: Kompaktmossor-kapmossor. Bryophyta: Anoecetangium-Orthodontium*. 2008. Art-Databanken, SLU, Uppsala.

Ekman, Kerstin och Eriksson, Gunnar 2011: *Se blomman*. Albert Bonniers förlag

Lundpraktmossa. Foto: Barbro Risberg

Övre bilden. Skogspraktmossa. Foto: Barbro Risberg

Nedre. Vågig praktmossa. Foto: Barbro Risberg

Svartstenarna, Idenor – en ö bildas och invaderas av vegetation

Enar Sahlin

Sedan 1967 har jag sett Svartstenarna i söder varje sommar. En samling av ett 20-tal stenar syntes ”ligga och flyta” mellan Jordbärsskär och Södra Ljusgrund i Hudiksvallsfjärden. I motljuset i söder var de alltid svarta landningsplatser för vita måsar, men på senare år har de blivit vita av träck från svarta skarvar. I dag har stensamlingen höjt sig, med ett fundament av genuint berg som blir alltmer framträdande, särskilt vid lågvatten. Det var strax efter senaste sekelskiftet som silhuetten förändrades till en sammanhängande ö.

När man under en längre tid iakttar en strand, kan man inte alltid se de små förändringarna. Visst märker man inom ett landhöjningsområde när bryggan blir för hög eller att båten skrapar i botten efter en tid. Landhöjningen här är 7 mm per år, alltså har landet höjts 32 cm under de 45 år som gått. Medelvattenståndet torde idag ligga cirka 10 cm under toppen av den blottade stenhällen som har en yta av 5x15 meter (2011).

Under dessa år har vattenkvaliteten förändrats högst påtagligt. I slutet av 1960-talet var vattnet tämligen dött, brunt och av dålig smak. Därefter har vattenkvaliteten successivt förbättrats i området utanför Iggesund som följd av ett ökat miljömedvetande. Livet har börjat återvända på botten och i ett allt klarare vatten. Vitstjälksmöja *Ranun-*

culus peltatus subsp. *baudotii*, hårsärv *Zannichellia palustris*, natar *Potamogeton* spp., tarmtång (=tarmalg) *Enteromorpha intestinalis*, snärjtång (=sudare) *Chorda filum* och smaltång *Fucus radicans* växer återigen och strandsnäckor *Littorina littorea*, östersjömussla *Macoma baltica* och havstulpaner *Balanus improvisus* har återkommit. Vattenkvaliteten kan säkert spela en viss roll i den kommande växtinvandringen även på stränderna.

Fram till omkring 2000 sågs hur havsvattnet lekte kring en blivande ö – en relativt flack hällyta. När grundet började visa sig i vattenytan (kring åren 2000-2002) var det en söndersprucken men kal klipphäll fri från all beväxning. Vattenståndsändringar, liksom isgång och vågverkan, höll hällen fri från vegetation de första 5-7 åren.

Berggrunden, som är en bandad granatrik gnejs, är genomsatt av många sprickor vid Svartstenarna. I korsande sprickor har lösgjorda stenstycken smulats sönder så att ett grovt grus och småstenar här och där bildar yta.

Avsaknaden av vegetation på Svartstenarnas nya hälla syntes väl när man passerade på nära håll. Under 2008, ett år med relativt stabilt vattenstånd, sågs plötsligt att en ”grön fläck” uppenbarade sig. Senare strandhugg gav vid handen att rörflen *Phalaris arundina-*

*Svartstenarna mot norr med Jordbärsskär skymtande i vänsterkanten och Truthällarna till höger. 3 aug. 2010. Tolv ruggar av rörflen *Phalaris arundinacea* samt låg spjutmålla *Atriplex prostrata* över hela ytan. Lågvatten. Foto: Enar Sahlin*

Svartstenar med Mössön i bakgrunden den 19 aug. 2009. Havsörn på högsta blocket. Medelvattenstånd. Foto: Enar Sahlin

cea hade etablerat sig vid ett par stenar på högsta punkten! Därmed var också tanken väckt att den blivande öns flora skulle följas och dokumenteras.

Större delen av omgivande kuster är

klippstrand. Närmast och endast 300 meter mot nordväst ligger ön Jordbärsskär med urskogskaraktär och en rik flora. Spridning därifrån kan väntas. Min bevakning av florainvandringen fortsätter.

Anteckningar från besök vid Svartstenarna.

2008-08-30

"Någon grön växtlighet" noteras vid en nära passage av grundet.

2009-09-11

rörflen	<i>Phalaris arundinacea</i>	8 små ruggar
		annan växtlighet kunde ej iakttas

2010-08-03

rörflen	<i>Phalaris arundinacea</i>	12 ruggar
krypven	<i>Agrostis stolonifera</i>	en liten tuva
krusskräppa	<i>Rumex crispus</i>	
spjutmålla	<i>Atriplex prostrata</i>	dominerande över större delen av ytan
brådmålla	<i>Atriplex longipes ssp. praecox</i>	
strandgyllen	<i>Barbarea stricta</i>	

Anm: Östra delen: 3x3 meter berghäll + västra delen: 2x1 meter berghäll, i övrigt grovt stenskravel. Totalt cirka 15x8 meter bevuxen yta. Ön höjer sig omkring 20 cm över rådande vattenyta, nu lågvatten.

2011-09-29

rörflen	<i>Phalaris arundinacea</i>	befintliga 12 ruggar större och kraftigare
krypven	<i>Agrostis stolonifera</i>	två tuvor
spjutmålla	<i>Atriplex prostrata</i>	rikligt! nu tämligen tilltygad och multnande exemplar

Anm: Högt vattenstånd under sommaren, cirka 15-20 cm över medelvattennivå. Fast berg + småsten + grovgrus. Totalt cirka 15x5 meter öyta just nu och nära nivå för medelvatten. Dåligt väder samt en dåligt fungerade båt gjorde att besöket blev sent för året.

Dunmossa – årets mossa 2012

Barbro Risberg

Föreningen Mossornas Vänner har utsett dunmossa *Trichocolea tomentella* till årets mossa. Dunmossa förekommer framför allt i södra Sverige ungefär upp till Dalälven. Enstaka fynd har gjorts norrut till Hälsingland. I mina hemmarker i Hofors har jag funnit den vid tre tillfällen. Två av fynden har gjorts i bäckraviner, i Brickbäckens ravin, där den förekommer ymnigt, och i raviner vid Gropbacka. Båda dessa lokaler ligger i södra delen av Hofors kommun. Jag har också hittat den i en rik sumpskog vid Åstjärns norra ände, vid foten av Söderåsens nordsluttning.

Dunmossa växer i skuggigt läge på lokaler med ytligt och rörligt markvatten t.ex. runt bäckar och i sumpskog. En typisk miljö är källbetingade alkärr

med rörligt vatten och högt pH. Dunmossa är en art som kräver djup skugga och den tål inte uttorkning. Den växer ofta tillsammans med många andra sällsynta arter.

Dunmossa är en av de mossarter som det är lättast att känna igen. Den är blekt ljusgrön och bildar luckra, välvda, svällande tuvor. Skotten är platta, dubbelt parbladiga och plymlika med en grön stam täckt av djupt flikade blad. Med lupp ser man att alla bladen har långa trådlika fransar i kanterna.

Citerad litteratur

Nitare, Johan (red.) 2000: *Signalarter*. Skogsstyrelsen.

Dunmossa *Trichocolea tomentella*. Foto: Barbro Risberg

Alknottror

Sven Norman

Bladgaller på blad av gråal - alknottror. Foto: Sven Norman

Ute i naturen hittar man ibland saker som gör en lite förundrad och nyfiken. I mitt fall leder nyfikenheten ofta till efterforskningar. Jag vill gärna veta vad jag sett och varför det blivit som det blivit. Ett fenomen, som jag stöter på då och då, är alknottror. Ja, från början visste jag ju inte ens att det heter så.

Alknottror kallas de små runda knölar som kan bildas på blad av al. Färgen på knölna är från början gulaktig, övergår i rött och senare i brunt. Ett annat namn är bladgaller. Bladgaller finns av olika slag på blad av olika trädarter. Alknottorna bildas av ett mycket litet

spindeldjur, ett kvalster, som lever inne i de små knölna, knottorna. Namnet på just alens kvalster är *Eriophyes laevis* (på latin, jag känner inte till något svenskt namn.)

Det finns en mycket bra bok som beskriver och avbildar många olika galler på en lång rad av kärlväxter. Den är skriven av Carl-Cedrik Coulianos och heter "Galler".

Citerad litteratur

Coulianos, Carl-Cedrik 1991: *Galler*. Interpublishing, Stockholm.

Kalendarium

Tisdag 8 maj

Ängen vid Fäbods i Östansjö, Torsåker.

Ängen är en av länets artrikaste med många ovanliga arter som tillhör ett äldre jordbruks-landskap skapat av slåtter och bete. Det finns anledning att tro att marken här hävdats kontinuerligt på det viset under 300 år, kanske längre. Målet är att vi ska göra en förteckning över allt som vi hittar på ängen. Därför gör vi två besök för att följa utvecklingen här innan det blir dags för slåtter. Den här dagen borde vårblomningen vara i full gång med Taubevisans arter: "Gullviva, mandelblom, kattfot och blå viol", men också en hel del annat. Är du intresserad att veta vad mer som finns här följer du med och får hjälp att upptäcka det. Ta med kvällsfika. *Samling vid Rondellen, Hofors kl. 18.00, Vallbyheden kl. 18.15. Kontaktperson Barbro Risberg, 070 - 57 66 178.*

Torsdag 7 juni

Ängen vid Fäbods i Östansjö, Torsåker.

Vi fortsätter att se och uppleva det som växer på ängen. Nu bör det vara dags för jungfrulinet och backnejlikan att blomma. Kanske har också det vackra darrgräset brett ut sin vippa. Ta med kvällsfika. *Samling vid Rondellen, Hofors kl. 18.00. Vallbyheden kl. 18.15. Kontaktperson Barbro Risberg, 070 - 57 66 178.*

Söndag 17 juni

De vilda blommornas Dag

Se särskild annons i detta nummer.

Lördag 28 juli

Ängsslåtter vid Fäbods i Östansjö

Utan slåtter skulle den rika blomningen och alla de ovanliga arterna försvinna på några år. Vi hjälper markägaren att slå gräs och örter på ängen och att räfsa ihop det. Vi har en slåtterbalk som gör en hel del av grovjobbet, men också några personer som är duktiga att slå med lie. Vill du prova på det eller att räfsa eller bara se hur det går till är du välkommen. Ta med förmiddagsfika för en rast i den underbara miljön. Slåttern går bra att kombinera med bad i sjön Stillaren, som ligger nära. Vi håller på ungefär halva dagen. *Samling i Östansjö kl. 8.00. Kontaktperson Barbro Risberg, 070 - 57 66 178.*

Söndag 29 juli

Ängsslåtter vid Fäbods i Östansjö

Reservdag för slåtter om det skulle regna på lördagen. *Samling i Östansjö kl. 8.00. Kontaktperson Barbro Risberg, 070 - 57 66 178.*

Lördag 18 augusti

Söderåsen

Varje höst brukar vi ha en utflykt till något område med intressant moss- och lavflora. I år blir det till Söderåsen. Där är den högre floran med blommande växter och ormbunkar väl undersökt, men det finns säkert många intressanta fynd att göra bland mossor och lavar i den kalkpåverkade miljön. Vi kommer delvis att röra oss i starkt kuperade områden. Ta grova skor, oömma kläder och matsäck för en fikapaus. *Ledare: Nicklas Gustavsson. Samling vid Rondellen, Hofors kl. 10.00. Vallbyheden kl. 10.15.*

Längs vägar och stigar i Jura, Frankrike

Anders Delin

Vi reste till Frankrike under påskveckan, 5 – 11 april 2012, Lotta, Ellinor och jag. Vi var bl.a. i Jura, som ligger i östra Frankrike, vid foten av Alperna, i deras sluttning västerut ner mot Rhône-dalen. Det är ett område med stor turism. Det som drar är bl.a. den vackra naturen, med bergbranter, åar och älvar, och växling mellan åker och skog. Vi rörde oss mest på nivåer mellan 200 och 500 m.ö.h. Systemet med vandringsleder är väl utbyggt. Där finns också vinturism, och områdets långa och mångfacetterade historia dokumenteras i mängder av byggnadsminnen och museer.

Jura skiljer sig från Hälsingland genom sitt varmare klimat, genom kalkberggrunden och genom sin längre historia av mänsklig påverkan. Landskapet är uppbyggt av kalksten och jordarna är bruna eller gulbruna och består av det finkorniga, leraktiga material som blir kvar när större delen av kalken vittrat bort och runnit med älvarna till havet. Stora böljande plåtar genomkorsas av dalar. I varje dal finns en älv i botten. Dalens sidor är vanligen ganska branta sluttningar, som överst avslutas av lodrätta av ljusgrått kalkberg, här och var vertikalt strimligt i svart och rostbrunt, på grund av utsipprande vatten och påväxt av lavar m.m. Jordbruk finns både på plåtarna och i dalarna. I de branter som inte är lodräta växer skog. Vittring-

en pågår både ytligt och djupt ned i det av sprickor perforerade berget, där vattnet rinner i små och stora underjordiska vattendrag, som kommer fram i källor i bergfoten. Gladbäckens källa i Västerstråsjö är störst i Hälsingland, där den kommer fram ur isälvsgruset, men liten i jämförelse med många av de källor, som kommer fram genom en grottöppning i nedkanten av en över hundra meter hög bergvägg i Jura, längst in i en dal mellan lodräta stup. Sjöar finns bara i form av uppdämda vattendrag.

De underjordiska vattenflödena urholkar också berget så att grottor uppkommer. Enligt lokala grottforskningsgrupper har man funnit över 2500 grottor i Jura. Somliga grottor är försedda med trappor och belysning och visade för allmänheten. Därinne får man ytterligare illustrationer till regnvattnets långsamma men storskaliga omvandling av berget. Förutsättningen för att en grotta ska bildas är att golvet vittrar fortare än taket, men fort betyder här sannolikt hundratusentals år. Stalaktiter bildas där det droppar mycket långsamt från taket, så att koldioxiden hinner avdunsta och kalken kristallisera på den från taket hängande tappen. Stalagmiter bildas när flödet är starkare och dropparna avsätter sitt kalkinnehåll på golvet, där pelare med en liten grop på toppen byggs upp. På markytan, ovanför grotterna och de

Källan till älven Lison. Foto: Anders Delin

underjordiska vattenflödena, bildar vittingen kalkstoder, som ser ut som block ställda på ända och täckta av mossor och annan skogsvegetation. Stoderna är ofta omkring knähöga eller midjehöga. Där en grotta har fallit samman bildas en grop som kan se ut som ett gruvhål, med lodräta kanter, eller vara mer trattformigt, med vittringsgrus och sten i sluttningarna. Sådana gropar kallas doliner.

Ett par av de källor vi besökte flödade kraftigt som en större å ut ur berget, men på ett ställe var flödet mindre, så att vattnet byggde upp kalktuff. Denna process förekommer även i Jämtland, men här var det väldiga volymer som byggdes upp. Vattnet avsatte kalk på många ställen på sin väg i den grunda men breda ån, så att tvärgående strängar bildades, med kalk avlagrad på mossor och gräs. Mellan strängarna var grunda vattensamlingar med långsamt strömmande vatten. Vid yttersta kanten av den kulle av kalktuff, som byggts upp under årtusendena, strilade vattnet ned i vackra strålar och slöjor och avsatte mer kalk, i skal på skal.

I denna mycket annorlunda geologiska miljö, som brukar kallas karstlandskap, väntar man sig naturligtvis en annorlunda flora. Så är det också, men inte så annorlunda att vi kände oss desorienterade. Det finns en spännande blandning av bekanta och obekanta arter längs stigarna och vägkanterna. En del som verkar bekanta avviker vid närmare granskning.

I stället för den hälsingska skogens vanliga träd såg vi bok *Fagus sylvatica*, avenbok *Carpinus betulus*, ek *Quer-*

cus petraea och *robur*, sykomorlön *Acer pseudoplatanus*, naverlön *Acer campestre* och flera andra lövträd. Enstaka vårtbjörkar *Betula pendula* stod insprängda i massan av ädla lövträd. Barrträd var sällsynta. Mindre bestånd av ädelgran *Abies* sp. och enstaka tallar *Pinus sylvestris* förekom. I slutet lövskog fanns nästan inga mossor på marken. Torra löv täckte den bruna jorden. Där skogen öppnade sig mot en å eller älv, speciellt på branta ställen, och på stammar, kunde mosstäcket vara överdådigt. I stället för de vanliga hälsingska skogsmossorna såg man en mängd kalkälskande mossarter. Den enda art som tycks vara något så när vanlig både i Hälsingland och i Jura är kranshakmossan *Rhytidiadelphus triquetrus*. Både lodytor och trädstammar kläddes av fjädermossor *Neckera*, troligen mest grov fjädermossa *N. crispa*, som här även kunde ha sporkapslar, något som är ovanligt i Sverige. De är mycket långskaftade, till skillnad från aspfjädermossans *N. pennata*, som är oskaftade. Även platt fjädermossa *N. complanata* sågs och grov baronmossa *Anomodon viticulosus*. Vanliga var också kalkkammosa *Ctenidium molluscum*, rävsvansmossa *Thamnobryum alopecurum* och någon thujamossa *Thuidium* sp. De vanligaste ormbunkarna var svartbräken *Asplenium trichomanes*, förmodligen underarten *quadrivalens* och hjorttunga *Asplenium scolopendrium*. En stensöta, förmodligen den sydliga arten dansk stensöta *Polypodium interjectum*, växte på grenar och stammar. Våra stora skogsormbunkar såg man inte alls.

I tät äldre skog kunde man röra sig ganska fritt. Undervegetationen var sparsam, med bl.a. lite vitsippor *Anemone nemorosa*. Fjölårslöven prasslade. Kom man till ett bryn eller en större yta med gles skog blev det däremot omöjligt att ta sig fram på grund av björnbär *Rubus*. Lika dominerande, men mindre hinderande, är murgrönan *Hedera helix*, som växte överallt på marken och klättrade på trädstammarna. Bladmassan kunde vara bredast nedtill, så att träden med murgröna denna tid på året, före den fulla lövutvecklingen, såg ut att vara upp- och-nedvända, med mörkgröna kronor närmast marken. Om murgrönan kan skada träden verkar tveksamt, men på några ställen såg vi att markägaren hade kapat den i brösthöjd så att den hade dött. Även kaprifol *Lonicera caprifolium* var vanlig.

Skogarna i dessa trakter är inte gamla. På en stubbe av ett grovt timmerträd, ca 50 cm i diameter, var det lätt att räkna ca 100 årsringar. En ek *Quercus* som var skyltdad som särskilt stor och gammal hade en omkrets på 480 cm och en uppskattad ålder på 300 - 400 år. Vi rörde oss också i trakter nära byar och urgammal odlingsmark, långt från svårtillgängliga skogar där det kanske finns äldre träd.

Lövträden var på väg att lövas. Avenbokarna hade kommit ganska långt och var ljusgröna. Mot det bruna och gröna kontrasterade lika höga vitblommade sötkörbsbärsträd *Prunus avium*. I åkerkanter blommade slån *Prunus spinosa*.

Vi vistades mycket i stads- och bymiljöer och såg odlade växter lika mycket

som vilda. Träd är viktiga för fransmännen. I privata och offentliga miljöer finns mängder med stora träd. Störst och vackrast blir hybridplataner *Platanus x acerifolia* och hästkastanj *Aesculus hippocastanum*. Hästkastanjerna blir dubbelt så stora som i södra Sverige, och många gånger större än i Hälsingland. De började blomma vid vårt besök, både vitblommiga och rosablommiga (hybriden *Aesculus x carnea*). På ett par ställen såg vi planterade tulpanträd *Liriodendron tulipifera*. Deras blad höll på att utvecklas och visade sin märkliga form, utan bladspets. Ägaren till ett par sådana träd berättade att de hade överlevt minus 16 grader. Blommorna kommer senare på året och är något tulpanlika i formen, med färger i blekgult, ljusgrönt och orange. Två odlade buskar satte sin prägel på tomter och stadsmiljöer, dels *Forsythia*, praktfullt gulblommande, dels *Magnolia*, mest rosa sorter, ovanligare, men ändå mer iögonfallande. Murrev *Cymbalaria muralis* är vanlig på de många murar och husgrunder som man passerar.

Syftet med vår resa var inte huvudsakligen botaniskt, men några av de mest iögonfallande arterna kunde vi inte undgå att notera. Vi försökte också att se skillnader mellan denna flora och den som vi skulle ha mött på de bästa mulljordarna i Hälsingland, som också är tämligen kalkrika.

Bekanta arter var vispstarr *Carex digitata*, vitsippa *Anemone nemorosa*, gulsippa *A. ranunculoides*, kabbleka *Caltha palustris*, svalört *Ranunculus ficaria*, gullpudra *Chrysosplenium alter-*

nifolium, kantig fetknopp *Sedum sexangulare*, vårärt *Lathyrus vernus*, harsyra *Oxalis acetosella*, stinknäva *Geranium robertianum*, löktrav *Alliaria petiolata*, gullviva *Primula veris*, myskmadra *Galium odoratum*, vintergröna *Vinca minor*, jordreva *Glechoma hederacea*, rödplister *Lamium purpureum*, vitplister *L. album*, tusensköna *Bellis perennis*, maskros *Taraxacum*, olvon *Viburnum opulus*, skogstry *Lonicera xylosteum* och kirskål *Aegopodium podagraria*. En planta av skogssvingel *Festuca altissima* stod i en stigkant. Vi såg också en fingerört, som mest liknade den vårfingerört *Potentilla cranzii* vi ser i Hälsingland, men som hade något mindre blommor och blad och mindre framträdande orange fläck på kronbladen. En violett-blommig form av sandtrav *Cardaminopsis arenosa* stod i branterna.

Många hos oss vanliga arter saknades. Vi var ju i nästan ren lövskog, och inte bara tall och gran saknades, utan även barrskogens karakteristiska mossmatta, med blåbär *Vaccinium myrtillus*, lingon *V. vitis-idaea*, och många andra av de typiska och vanliga hälsingska skogsarterna: lummer *Lycopodium* spp., ekbräken *Gymnocarpium dryopteris*, en *Juniperus communis*, ekorrbar *Maianthemum bifolium*, vårfryle *Luzula pilosa*, piprör *Calamagrostis arundinacea*, krustätel *Deschampsia flexuosa*, rönn *Sorbus aucuparia*, glasbjörk *Betula pubescens*, asp *Populus tremula*, sälg *Salix caprea*, mjölkört *Epilobium angustifolium*, skogsstjärna *Trientalis europaea*, kovaller *Melampyrum* spp., gullris *Solidago virgaurea* och linnea *Linnaea borealis*.

Detta var kanske inte så förvånande, eftersom vi befann oss i nästan ren lövskog och eftersom vi upplever den boreala barrskogen som en både mycket annorlunda och ganska homogen vegetationstyp. Lite mer oväntat var kanske att vi inte såg mullälskande växter som vårlöksarter *Gagea* spp., blåsippa *Hepatica nobilis*, underviol *Viola mirabilis*, tibast *Daphne mezereum*, tandrot *Cardamine bulbifera* och sårläka *Sanicula europaea*.

De många lodytorna borde ha kunnat erbjuda växtplatser för gaffelbräken *Asplenium septentrionale*, men den uppges i den franska flora jag har till hands (Coste 1937) att vara knuten till kiselbergarter – sura bergarter. Vitmossor *Sphagnum* och björnmossor *Polytrichum* fanns inte alls.

I stället fanns följande för oss mer främmande arter. Jättefräken *Equisetum telmateia* stack upp sina skott i vägkantens gräs. De var blekt halmfärgade, med brunsvarta tandkransar precis som åkerfräken *E. arvense* hos oss, men den var mer än dubbelt så tjock, med ax i proportion därtill. Murruta *Asplenium ruta-muraria* fanns på många ställen, men rätt fåtaligt. Breda blad som nog tillhörde ramslök *Allium ursinum* fanns på många håll. En fryleart var troligen skogsfryle *Luzula sylvatica*, fastän den hade smalare blad än där vi tidigare har sett den i Norge. Långsvingel *Festuca gigantea* såg vi i skogen på några ställen. Älväxing *Sesleria uliginosa* blommade i branterna, bara hälften så hög och blekare i axet än där den står på Gotland. Vi såg också stor nunneört *Corydalis solida*. Klockjulros *Hellebo-*

Violtandrot *Cardamine heptaphylla*, här vitblommig . Foto: Anders Delin

rus foetidus har solfjäderformigt flikiga blad men oansenliga gröna blommor. En vacker *Prunus*-art med vita blommor i flocklika samlingar doftade mycket gott. Det var förmodligen vejkسل *P. mahaleb*, som växer bra inplanterad på Stora Karlsö, men inte har setts i Hälsingland. Violer *Viola* spp. fanns i flera kulörer, från intensivt mörkt blåviolett till vitt. Violtandrot *Cardamine heptaphylla* var en praktfull ny bekantskap i slänter i lövskog på många ställen. Vi såg också stor nunneört *Corydalis solida*, skogsbingel *Mercurialis perennis*, järnek *Ilex aquifolium*, ett par törel-arter *Euphorbia* spp., fläckig munkhätta *Arum maculatum* och lundviva *Primula elatior*. En lungört *Pulmonaria* sp. blommade med mycket mörkare blå blommor än den vi känner. Det finns tre närstående arter, som den skulle kunna höra till.

Ängsbräsma *Cardamine pratensis* blommade i mängder på de flesta marker, från städernas gräsmattor till små kärr i lövskogen. Den var storvuxen och intensivt men ljust violett, mycket annorlunda än den bleka kärrbräsma *C. pratensis* ssp. *palustris* vi är vana vid från Hälsingland.

Majsmörblommor *Ranunculus auricomus* blommade på flera ställen, med karaktäristiska blad, men med blommor som var större än de genomsnittliga hälsingska majsmörblommorna, och fullständigt utvecklade med fem lika stora kronblad. Hos oss är det ju regel att ett eller flera kronblad saknas.

Särskilt vid denna tid på året, då trädens löv ännu inte var färdigbildade, var mistel *Viscum album* en mycket framträ-

dande art, som vi inte ser i Hälsingland. Den tycktes föredra popplar *Populus*, som i Frankrike planteras på låglänta marker för timmerproduktion. Där ett träd var starkt angripet låg det ofta grova grenar och stammar på marken, som antydande om att mistlarna kan skada sin värd. Även äppelträd tycktes vara ofta angripna, och hade på några ställen förmodligen dödats av mistel. Valnötsträd *Juglans regia* med sin ljusgråa bark, ändå ljusare än gråalens *Alnus incana* (som vi inte såg till) fanns på många ställen. De sträckte på sina hängen och började utveckla sina blad.

Naturligtvis fanns så tidigt på året också mängder av blad, som vi inte kunde identifiera.

Besöket i Jura lärde oss även något om naturvård. Den vackraste av de källor vi såg, Source du Lison, var orsak till att den franska naturvårdslagen kom till. En kopparskylt på plats berättar historien: År 1899 planerade en kvarnägare att bygga ut ån, Lison, för att driva en kvarn och därigenom torrlägga det vackra fallet där ån kommer ut ur berget, åns källa. Källan ägdes emellertid av kommunen, Nans-sous-Sainte-Anne, och dess innehavare mobiliserade sig och klagade hos traktens riksdagsman Charles Beauquier (född 1833, död 1916), som var jurist och tog sig an saken. Efter två rättegångar vann de också mot kvarnägaren år 1902 och utbyggnaden kom inte till stånd.

Beauquier drev frågan vidare och lyckades få majoritet för bildandet av en lag för naturvård den 21 april 1906, en lag som efter honom kallas loi Beauqui-

er. Källan fick formellt skydd 1912. Det är ingen tillfällighet att Beauquier också var en av grundarna till och en tid ordförande i landets naturskyddsförening, "la Société pour la Protection des Paysages et de l'Esthétique de la France", vilket kan översättas med 'Föreningen för skydd av landskap och skönhet i Frankrike'. Likheterna med naturskyddets första historia i Sverige är stora, men vi var i Sverige en aning senare.

I dag är denna källa, tillsammans med en dolin och ytterligare en källa i en grotta i närheten, ett intensivt besökt utflyktsmål, där fransmän dominerar i

folkströmmen. Märkligt nog förstör det inte alls den starka naturupplevelse som området ger, kanske mest på grund av att dessa besökare uppträder mycket civiliserat. Den enda påverkan man noterar, förutom själva människoskaran, är den starkt trampade jorden.

Citerad litteratur

Coste, H. 1937: *Flore descriptive et illustrée de la France*, vol. I-III, Paris.

Korta rapporter

Svämskapania *Scapania glaucocephala* och mikroskapania *Scapania carinthiaca* i Lappmyråsen, Ljusdal

Redan 2005 hittade jag mikroskapania och timmerskapania *Scapania apiculata* på en låga i området. Under 2011 besökte jag och Tommy Pettersson ett flertal vätar en bit nordväst om den första lokalen. Några kollekt togs för kontrollbestämning. Väl hemma visade det sig att förutom mikroskapania innehöll ett par kollekt svämskapania. Alla dessa tre *Scapania*-arter är sällsyntheter som lever på död ved.

Tomas Troschke

Tät planmossa *Distichium inclinatum* i Svartstensuddens naturreservat, Gävle
Udden i reservatets östra kant är en ganska säregen grönstenshäll med stora mängder kruskalkmossa *Tortella tortuosa*. I denna miljö hittade jag i höstas tät planmossa. Eventuellt är det en ny art för länet.

Tomas Troschke

De Vilda Blommornas Dag, söndag 17 juni 2012

Nordanstig Åsvallens fäbodvall Ev. också Bodmyrans naturresevat, <i>OBS! på myren behövs stövlar</i>	Samling Gnarps skolas parkering	Tid 10.00	Ledare Veronica Jägbrant 0652-107 41
Hofors Hamnardammen	Samling Vattenverket	Tid 10.00	Ledare Barbro Risberg 070-57 66 178
Sandviken Hälsans Stig	Samling Där Hälsans Stig och Kanalen passerar under riksväg 80. Parkera bakom XL Bygg.	Tid 15.00	Ledare Anders Delin 0290-70087
Gävle Luftvärnsbacken (hotad av byggplaner)	Samling Parkeringen på Kristina- plan (hörnet Artillerig. – Kaserngatan)	Tid 10 .00	Ledare Ove Lennström Åke Malmqvist Ta med fika

TUSEN TRÄDGÅRDAR

11-12 augusti Hedesunda 10.00-18.00

Välkomna till

Maud, Connies Trädgård

Norrkroksvägen 3. Tel. 076-100 62 55

Nya och intressanta svampfynd på Näset (Jon-jonsberget)

Göran Vesslén

Näset vid Bergby, eller som området också kallas, Jon-Jonsberget, lämnade även hösten år 2011 ifrån sig två nya och intressanta artfynd som visar att skogen är synnerligen skyddsvärd. Området och dess arter är beskrivna ett flertal gånger i VÄX och då med lokalnamnet Jon-Jonsberget.

Fyndlistan över skyddsvärda arter blir längre för varje säsong och under hösten 2011 hittades två nya starkt hotade arter, EN (endangered) enligt den nationella rödlistan.

Det var under en fältdag för personal från Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen Gävleborg, där svampexperterna Johan Nitare och Gillis Aronsson deltog som ledare, som Patrik Olander hittade den sällsynta och för Sverige relativt nybeskrivna taggsvampsarten *Hydnellum cumulatum*. Arten är så nybeskriven att den ännu inte har fått något svenskt namn. I Sverige är den tidigare bara beskriven från Uppland och den är således ny för Gävleborg. Svampen tillhör gruppen korktaggsvampar och fruktkropparna kan påträffas både enskilda och sammanväxande i grupp. Hatten är brun, mellan 25 - 60 mm bred och plattad, med en ljus och vågig kant. För en närmare beskrivning av arten hänvisas till Svensk Mykologisk Tidskrift nr 2, 2009. Tidskriften finns att ladda ned från nätet.

Hydnellum cumulatum Foto: Göran Vesslén

Under dagen på Näset gjorde Magnus Andersson ett fynd av lilaköttig taggsvamp *Sarcodon fuligineoviolaceus*, även den klassad som stark hotad (EN). Fyndet gör att Näset är den tredje lokalen i länet för svampen: de andra två är Orarna och Limön. Fynden av de båda arterna visar att Näset och dess kalkbarrskog är en av länets intressantaste lokaler för rödlistade svampar. Arbete med att bilda ett naturreservat i området pågår.

Webb-adress till Sveriges mykologiska förening och tidskriften Svensk mykologisk tidskrift är <http://www.svampar.se/>

Innehåll

3 Vattenväxter i havet vid Långvind
<i>Anders Delin</i>	27 Dunmossa – årets mossa 2012
<i>Barbro Risberg</i>
11 SBF:s föreningskonferens 2012
<i>Barbro Risberg</i>	28 Alknottor
<i>Sven Norman</i>
12 Kattfot – årets växt 2012
<i>Barbro Risberg</i>	29 Kalendarium
14 Konstans och dynamik vid före-
komst av murklor
<i>Ove Lennström</i>	30 Längs vägar och stigar i Jura, Frank-
rike
<i>Anders Delin</i>
17 Bredbladiga lundgräs till påsk
<i>Peter Ståhl</i>	37 Korta rapporter
20 Praktmossor – prakt i litet format
<i>Barbro Risberg</i>	38 De Vilda Blommornas Dag,
söndag 17 juni 2012
24 Svartstenarna, Idenor – en ö bildas
och invaderas av vegetation
<i>Enar Sahlin</i>	38 Tusen Trädgårdar
	39 Nya och intressanta svampfynd på
Näset (Jon-jonsberget)
<i>Göran Vesslén</i>

Biotop för intressanta *Skapania*-arter i Lappmyråsen, Ljusdal. Foto: Tomas Troschke